

ОЧАКВАНИЯТ КРАЙ НА ЕДИН ПОЧТИ КРИМИНАЛЕН СЕРИАЛ В 12 ЕПИЗОДА:

Най-слабият инструмент за решаване на най-сложната задача в Европейския съюз, който е създаден като плод на исторически илюзии – наистина ли питаме ЗАЩО МЕХАНИЗМЪТ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО И ПРОВЕРКА НЕ РАБОТИ В РУМЪНИЯ И БЪЛГАРИЯ?

Част втора – появата на мистър Хайд, който е и доктор Джекил

ПРОФ. ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

13 ноември 2018.

В хода на практическата подготовка на бившите комунистически страни за членство в ЕС става безвъпросно ясно, че задачата по своя характер е именно цивилизационна, тотална трансформация на всички сфери и аспекти на обществения живот. Това, естествено, среща масова и много упорита съпротива – у местните „големи играчи“ и зависимите от тях власти и институции. А ЕС няма инструменти за принуда към реформи, защото по вътрешната

му институционална, ценностна и правна логика на функциониране, той е доброволен договорен съюз между партньори, които ясно разбират взаимната си изгода. Така изходното противоречие на Източното разширяване се преформатира – то трябва да принуждава към систематични реформи, а няма как.

В този контекст се оказва, че ЕК изненадващо се е сдобила с мощен инструмент за въздействие върху кандидатстващите страни – поставени в условия на конкуренция помежду им, поради неяснотата на това кои и кога ще бъдат приети в Съюза, страните се

надпреварват да изпълняват предписанията на ежегодните доклади на Комисията, която следи прогреса на всяка една страна (съобразно оценките и препоръките за реформи от предходната година). Мониторинговите доклади на ЕК придобиват сякаш магическото свойство да индуцират напредък към покриване на стандартите за членство, които обаче така и никога не биват ясно и еднозначно операционализирани - за да остане винаги възможността за взимане на политическо решение, (ръководено от висши геополитически съображения, а не от конкретното постижение на която и да е страна). По този начин Комисията се оказва сякаш двойно привилегирована – хем тя отговаря за разширяването, хем успява да му придаде (невъзможен иначе) импулс за ускорение. Но това има своята цена – самата ЕК вече става зависима от успеха на своята работа, а тя като ключов елемент на институционалната архитектура на ЕС е „прекалено голяма (влиятелна), за да се провали“.

Срещайки все по-упорита локална съпротива срещу все по-разрастващите се реформи, Комисията се вижда принудена да минимизира още веднъж своята задача – не само реформите се свеждат до пренос на законодателството (до значителна степен, безотносително към неговото приложение на практика), но даже вече не толкова постиженията сами по себе си са били важни. **Мащабът на напредъка** от съответна страна започва да има решаващо значение за оценките, които все по-откровено, разчитайки на демонстрираната **политическа воля** на местните правителства, оценяват не наличното, а **перспективното положение** на страните-кандидатки. (Защото, да не забравяме, успехът на Източното разширяване не е просто ключов залог на ЕК, но и екзистенциален интерес на обществата в страните-членки на ЕС.)

Това е неизбежно платената цена на успеха на Източното разширяване на ЕС – решението е взето още 2002г., а става факт 2004г. Само че и страните-членки, и ЕК с огромна изненада откриват, че устремът към реформи, който и без друго не е бил чутовен, веднага спада още след 2002г., а след 2004г. практически напълно замира. Междувременно, примерно, Полша е приета в ЕС с обещание за изпълнение на над 260 задачи за довършване след датата на членството, което просто угасва. На това отгоре идва големият шок от проваления в Холандия и Франция референдум за Конституция на ЕС, която всъщност консолидира в общ документ всичко най-важно в дотогава съществуващото право на ЕС. Което, грубо казано, означава, че гражданството на страните-основателки на евроинтеграционния процес отхвърлят не друго, а самия ЕС, макар и да е, заради разочарованието от последното му разширяване.

В атмосферата на този вече загубен устрем към обединение на Европа и пред лицето на безсилието да бъдат принудени вече влезлите в Съюза страни да изпълнят поетите обещания, ЕК се сблъсква с тежка задача. Тя трябва да убеди все по-откровено и настойчиво резервираните страни-членки да преглътнат България и Румъния. А те доказуемо изостават в подготовката си за членство в ЕС, (но през 2005г. вече са подписали договора за присъединяването им). Възниква задачата те да могат да влязат в Съюза, без да причинят тежки последици върху цялостното му състояние и развитие. При процеса на ратификация на Договора той среща по-голяма съпротива срещу присъединяването на Румъния. Но пък не бива да се изненадваме, че Холандия, която пряко консумира международния обхват на българската организирана престъпност, проституция и разпространение на наркотици,

е особено настойчива в изискването си за провеждане на реформи за върховенство на правото у нас като условие за ефективно членство, а не само такова на хартия.

Това е непосредствената ситуация, в която ЕК измисля безпрецедентния механизъм за сътрудничество и проверка. Той има за основна цел да тушира недоволството в страните-членки от предстоящото на 1 януари 2007г влизане в сила на Договора. Предложеното „решение на задачата“ трябва да е свидетелство, че Комисията е наясно със сериозността на проблемите и че взема мерки за тяхното решаване. Чак на второ място идва предназначението на инструмента да е ориентир на местните правителства как да постигнат стандартите за качество на върховенството на правото, чрез които да преборят и ендемичната, систематична корупция в двете национални общества. Плюс организираната престъпност – в българския особен случай, в който съветник на президента е разстрелян на улица в столицата, а друг негов съветник се оказва, в крайна сметка, осъден за организиране на група за убийства.

Директор от Главна дирекция „Разширяване“ разказва, че, когато е станало неотложно решението на българо-румънския проблем, в Комисията били свикани всички, имали преди това работа по Източното разширяване на ЕС. На въпроса „Какво да правим?“ единодушният отговор бил – „Мониторинг“.

Единодушието тогава било сметнато за проява на политическа мъдрост, но с днешна дата е лесно да си обясним по силата на какви моментни обстоятелства се е стигнало до него. Първо, ЕК няма други компетентности по статут и правомощия. Второ, тя няма и друга компетентност – целият ѝ опит опира най-вече

до мониторинга над страните-кандидати в предприсъединителния период. Трето и решаващо, в условията на изострена конкуренция между съперническите си (за бърз/привилегирован достъп до ЕС) страни, без ясни и безусловни правила, именно мониторингът – сякаш сам по себе си – е създавал „достатъчен натиск“ за реформи. „Реформи“, които обаче, четвърто, да не забравяме, че са били прицелени предимно в поемане на ангажменти и пренос на законодателство.

Нищо от тези контекстуални предпоставки вече не е валидно в условията на членство в ЕС. Всичко е точно обратното. Тогава изглеждалият преди това магически силен инструмент се оказва напълно безпомощен, когато просто „посочва и порицава“ (name and shame) - вече дванадесет години подред.